

We Lwowie, dnia 28. czerwca 1901.

Leg. 116

Sprawozdanie

Komisji wodnej z przedłożenia rządowego projektu ustawy o regulacji rzek, wykonać się mających w myśl §. 5. ustępu 1 ustawy z d. 11. czerwca 1901 r. Dz. p. p. L. 66. w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Wysoki Sejmie!

Przekazane przez Wysoki Sejm Komisji wodnej przedłożenie rządowe o regulacji rzek tworzących wspólną sieć z drogami wodnymi projektowanymi w celu połączenia kanału Dunaj-Odra z dopływami Wisły i Dniestru, opiera się na ustępie 1. §. 5. i ustępie 3 §. 8. ustawy państwowej z 11. czerwca 1901. (Dz. p. p. L. 66).

W moc powyższego postanowienia wydzieliło państwo na rzecz tych Królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych przez które kanały przechodzić będą, z funduszków na budowę kanałów przez Radę państwa do r. 1912 w kwocie 250 milionów Kor. przyzwolonych: 75 milionów Koron w celu regulacji tych rzek, które w obrębie wspólnej sieci wód z kanałami czy to ze względu na doprowadzenie wody, czy też ze względu na ruch rumowiska, dla zamierzonych dróg wodnych szczególne mają znaczenie.

Roboty około regulacji rzek wymienionych w przedłożeniu rządowem mają się rozpocząć co najpóźniej równocześnie z robotami około budowy kanałów t. j. co najpóźniej w r. 1904. Za pokrycie dla mającego się utworzyć funduszu budowy będzie służyć obok udziału funduszu kanałowego, także i o ile przedłożenie rządowe dotyczy rzek niespławnych, udział środków przez kraj przyzwolić się mających; do rzek spławnych bowiem kraj w moc obowiązujących przepisów przyczyniać się nie ma obowiązku.

Przedłożenie rządowe, które stanowiło przedmiot obrad komisji jest doniosłym krokiem naprzód w kierunku częściowego uzupełnienia budowli wodnych w Galicyi. Polegając na związku z kanałami nie obejmuje ono, wszystkich rzek których regulacja w kraju jest potrzebną, ograniczyć się jednak musi do przestrzeni tworzących wspólną sieć wód z kanałami, a uwzględnia przedewszystkiem rzeki mające większe znaczenie.

Pierwotnie zamierzał rząd część kosztów regulacji niniejszą ustawą objętych pokryć z państwowego funduszu melioracyjnego, który w dzisiejszej wysokości bezpośrednim celem swoim podobać nie jest wstanie.

Sprzeciwilo się jednak temu Koło polskie, pragnąc fundusz melioracyjny pozostawić jego pierwotnemu w moc ustawy zakreślonemu celowi zasilania tych budowli, które bezpośrednio służą rolnictwu i dążą do polepszenia jakości gruntów przez nawodnienie, odwodnienie i inne melioracyjne środki. I w samej rzeczy po myśli życzeń reprezentacji kraju zgodził się rząd nie tylko na nie angażujące wcale funduszu melioracyjnego pokrycie udziału kosztów tych rzek, które mają związek z kanałami a obok tego w znacznej mierze przyczyniają się do zabezpieczenia wielkiej części naszego kraju od ciągle się powtarzających powodzi, co więcej dał się rząd skłonić do podwyższenia funduszu melioracyjnego do wysokości corocznej dotacji 4 milionów koron, co stwierdza zawarta w al. 3. § 5. ustawy z 11 czerwca 1901 o drogach wodnych ogólna wzmianka o podwyższeniu funduszu melioracyjnego.

Jakkolwiek kwota ta w stosunku do celu i zadań dostateczną nie jest, podwyższenie to umożliwi przecież kolejną regulację dalszych rzek i potoków górskich w naszym kraju a pokryć w części będzie musiało regulację tych wód, które na trwałe dokonanie budowli przedłożeniem niniejszem objętych mają wpływ.

Wypełnienia zapowiedzi w rzeczonym paragrafie w sprawie podwyższenia funduszu melioracyjnego zawartej wygłądać przeto należy z tem większą niecierpliwością, ileż kraj od dawna i usilnie stara się o to, ażeby sieć wód galicyjskich stanowiła pewną systematycznie obmyśloną całość, a ciągle opóźnienia ziszczenia się tej myśli nastąpiły bez z żadnej winy reprezentacji kraju.

Szkice historyczny starań o regulację rzek w Galicyi.

Dla wykazania, jak wiele w sprawie regulacji rzek w Galicyi zaniedbano, i jak długo trzeba było czekać na częściowe przeprowadzenie życzeń kraju, któreby mogły i powinny były znacznie wcześniej stać się czynem, niech będzie wolno w ogólnym zarysie przypomnieć Wysokiemu Sejmowi zmienne koleje, jakie przechodziła sprawa budowli wodnych w Galicyi.

Ogólny plan regulacji rzek istniał już w 18 wieku, długie lata jednak czekać musiał na wykonanie. W uwzględnieniu niepospolitych korzyści, jakie przyniosła Francji wcześniejsza niż w wielu innych państwach budowa dróg wodnych i regulacja rzek, zajmował się tą sprawą bardzo gorliwie i zapobiegliwie rząd Rzeczypospolitej polskiej; jeszcze za czasów Rzeczypospolitej stanowiła sprawa regulacji i podniesienia spławności Wisły i Dniestru oraz połączenia tych rzek kanałem przedmiot wyczerpujących badań; dla ich przeprowadzenia powołał rząd Rzeczypospolitej francuskich inżynierów Beauplan i Defille, którzy w celu utworzenia nieprzerwanej drogi wodnej od Gdańska do Czarnego morza wypracowali nietylko generalne, ale i szczegółowe plany, nietylko dorzecza i połączenia Wisły, Dniestru i Sanu, ale całą sieć wód polskich obejmujące. Wskutek rzeczonych prac połączenie Dniepru i Dźwiny przez kanał Ogińskiego w drugiej połowie zeszłego wieku wykonano, a przeto położenie tych części Polski, które pozostały pod rządami polskimi było także i pod względem wodnych komunikacyj korzystniejsze od stanu ich w tej części Polski, którą Austria zajęła.

W Galicyi bowiem akcyę budowy dróg wodnych i regulacji rzek systematycznie zabagniauo i dopiero teraz po tylu latach z tak wielką szkodą kraju straconych wchodzi ona w aktualne stadyum.

Zaraz po zajęciu Galicyi przez Austryę podczas pierwszej podróży Cesarza Józefa II, sprawa dróg wodnych i regulacji rzek i wpływ jej na ożywienie handlu ziemiopłodami nie uszła uwagi Cesarza i stanowiła z jego nakazu przedmiot długich, ale li tylko teoretycznych prac.

Wypracowano też projekt regulacji Wisły, który pozostał na papierze, podczas gdy część wypracowanego prawie równocześnie w r. 1780 planu regulacji Odry weszła już w zeszłym wieku w życie.

Z polecenia Cesarza zajmował się inżynier Liesganig planami regulacji dorzecza Wisły, a dyrektor robót wodnych w Galicyi Abbé Caspari skreślił plan regulacji Dniestru,

ilekroć jednak chodziło o wyznaczenie pewnej sumy na rozpoczęcie robót, Rząd dawał zawsze odpowiedź odmowną, uzasadniając ją bądźto brakiem pieniędzy, bądźto pozornie tylko uzasadnionymi technicznymi zarzutami przeciwko planom.

Na początku 19. wieku podniósł ponownie tę sprawę z wielkim naciskiem po zajęciu w Zachodniej Galicyi wysłany w celu opisu kraju i zbadania jego potrzeb Radca Dworu Baldacci, a w memoryale jego znajdzie uwagi dziś jeszcze uwzględnienia godne.

Zabranie planów przez generała Kamińskiego po zajęciu Galicyi przez ks. Józefa w r. 1809 posłużyło Rządowi austriackiemu za wygodny pozór do dalszych zwłok. Inżynierowie Osterlamm i Braumüller wskutek tego ponownie pracowali nad planami a sprawa regulacji Wisły o ile była w związku z zastrzeżonym w art. XXIV i XXVI traktatu zawartego z Rosją wolnym spławem we wszystkich częściach Polski, (tel qu'il existait avant l'année 1772) była zarówno przedmiotem międzynarodowych rokowań, jak i dalszych akademicznych studyów podczas kongresu wiedeńskiego; w latach następnych znów cały szereg inżynierów wysłano do Galicyi w celu dalszego a rozwickiego badania tej sprawy; zdecydowano się nawet w roku 1827 preliminarować na regulację Dniestru 40.000 zł., ale nie przysłano na ten cel ani grosza.

Natychmiast po objęciu rządów Galicyi przez Wacława Zaleskiego, a następnie przez hr. Gołuchowskiego w słusznem ocenieniu ważności tej sprawy poruszyło ją Namiestnictwo w raporcie 18. lutego 1849 L. 77 i zwróciło uwagę na jej nagłość i znów rząd wiedeński traktował ją w Reskrypcie Min. z dnia 10. października 1849 L. 3890 akademicznie polecając ponownie po raz nie wiedzieć już który wypracowanie planów, których wówczas we Lwowie i we Wiedniu było już pełne archiwum.

Dopiero po zamianowaniu hr. Gołuchowskiego Ministrem Stanu wskutek jego wpływu poczęto się namyślać nad uczynieniem jakiegoś praktycznego kroku. Prace ówczesne, którym przewodniczyła myśl życzliwa dla kraju i realna przerwała dymisya hr. Gołuchowskiego, sprawę jednak trzeba było jakoś załatwić, bo miała numer urzędowy, starano się też za Schmerlinga przeprowadzić myśli hr. Gołuchowskiego w zupełnie innych granicach, aniżeli te, których żądał dawny Minister Stanu.

Zgodzono się na środki niedostateczne i wykonano je, ut aliquid fecisse videatur w sposób, któryby wymagał jak najmniej nakładu od państwa i przynosił jaknajmniej korzyści krajowi. Dekretem z 11. listopada 1861 przeznaczono 1,080.000 na 20-letni okres regulacji spławnych części Wisły, Dunajca, Sanu i Wisłoki, i uwolniono obszary dworskie, gminy i inne strony prywatne od ponoszenia kosztów regulacji tychże rzek, do których ponoszenia zresztą już na podstawie Nadwornego dekretu z 30. października 1830 i normale budowy dróg wodnych z 16. listopada 1830 roku czynniki powyższe nie były obowiązane.

Objęto w Zarząd państwa:

1) Wisłę od ujścia Przemszy do Popowic w której mieści się graniczna przestrzeń Niepołomice-Popowice.

2) Przemszę od Mysłowic aż do ujścia która stanowi granicę z Prusami.

3) Dunajec ze Zgłobic do ujścia.

4) Wisłokę od Mielca do ujścia,

5) San od Składu Solnego do ujścia, która również obejmuje graniczną przestrzeń Kuryłówka Kopki 18 km długą.

6) Dniestr od Żurawna do granicy w Okopach która obejmuje 56.5 km granicy Galicyjsko-Bukowińskiej, 53.5 państwowej granicy Austriacko-Rossyjskiej na podstawie decyzji Ministerstwa Stanu.

Sumy, jakie pomiędzy r. 1862 a 1867 w zwyczajnej i nadzwyczajnej dotacyi rząd przeznaczał na regulację łącznej długości 826.4 km rzek obracały się od r. 1862—7 pomiędzy 106.740 złr. a 130.627 — co gorzej jeszcze rząd nietylko jak akta dowodzą, nawet wnioski Mensdorffa i Paumgartena znacznie obcinał, ale jeszcze ze szczupłych kwot budżetem przyzwolonych czynił we wszystkich latach od r. 1862—79 z wyjątkiem jednego znaczne oszczędności; i tak n. p. w r. 1869 wynosi suma wydana 156.543. Zaoszczędzenie 125.696 złr., w r. 1879 suma wydana 163.332, zaoszczędzenie zaś 73.667.

Następująca tabela szczegółowo uwidocznić jest w stanie, że wydatki na regulację rzek w Galicyi: w latach 13 — 3.176.439 złr. wynoszące, są o blisko milion, czyli o $\frac{1}{4}$, niższe od nader skromnych żądań Namiestnictwa, że zaś oszczędności ze szczupłych przyzwoleń ze szkodą sprawy poczynione wynosiły w tym okresie: 265.971 złr.

Rok	Dotacja zwyczajna i nadzwyczajna	Namiest- nictwo żądało	Rada Państwa przyzwoliła	Z tego wydano		Przekro- czono na preliminarz		Z dotacyi przez Radę państwa przyzwolonej zaoszczęd- zono	
1867	—	181.450	130.027	124.743	62	—	—	5.283	38
1868	—	187.760	237.874	228.874	16	—	—	8.899	84
1869	—	282.240	282.240	156.543	$3\frac{1}{2}$	—	—	125.696	$96\frac{1}{2}$
1870	—	269.696	269.298	269.079	$60\frac{1}{2}$	—	—	218	$39\frac{1}{2}$
1871	—	329.788	258.000	254.668	$53\frac{1}{2}$	—	—	3.331	$46\frac{1}{2}$
1872	—	283.567	265.000	264.455	$6\frac{1}{2}$	—	—	544	$93\frac{1}{2}$
1873	—	343.384	267.000	262.020	71	—	—	4.979	29
1874	—	350.436	267.000	266.873	29	—	—	126	71
1875	—	370.856	290.000	259.583	16	—	—	30.416	84
1876	—	388.664	234.000	235.195	4	—	—	1.804	96
1877	—	370.494	222.000	250.031	$87\frac{1}{2}$	29.200	—	1.168	$12\frac{1}{2}$
1878	—	350.470	217.000	207.167	39	—	—	9.832	61
1879	—	399.473	237.000	163.332	$61\frac{1}{2}$	—	—	73.667	$38\frac{1}{2}$
—	Razem	4,108.278	3,176.439	2,942.668	10	29.200	—	265.970	90

Inne kraje pomimo trudności finansowych równocześnie mniej macoszego doznawały traktowania: I tak na regulację rzek wydał rząd w całości w okresie 14-letnim 1862 – 76 w Galicyi 2.720.056, na regulację rzek w Czechach w tymże czasie 5.599.999 złr., na regulację rzek w wyższej i niższej Austrii 9.607.097 zł. Na regulację rzek niespławnych wydano w Galicyi od r. 1866 do 1880 a zatem przez przeciąg 15 lat 547.390 złr.

Natychmiast po rozpoczęciu prac czynników samorządnych postawił tak Sejm, jak Rady Powiatowe, Towarzystwa Gospodarskie, Lwowska Izba handlowa nagłące a stanowcze żądania, których rząd jednak nie uwzględnił.

Na skrócenie okresu regulacji powyżej wymienionych rzek, na którą w r. 1861 na to przeznaczono nadzwyczajną dotację 1.080.000 złr. Rząd pomimo usilnych starań kraju na to się nie zgodził, a skoro w duchu odpowiedzi udzielonej przez Rząd na pismo Izby handlowej reskryptem z 17. sierpnia 1868 r. do L. 7389, że regulacja rzek jest przeważnie rzeczą autonomii, którą właśnie w Galicyi z naciskiem i słusznie podnoszą, Sejm ze względu na złe wykonanie i tych nawet robót, którym zakresłono tak ciasny zakres, domagał się oddania w zarząd Wydziałowi krajowemu szczupłych funduszy państwowych na ten cel przeznaczonych, Rząd dał cały szereg odpowiedzi odmownych.

Pod względem wartości robót ani nawet tak dowodne skutki zaniedbania tej sprawy, jak szkody zrządzone straszną powodzią z r. 1867, zniszczenie tam na Wiśle np. Chwałowicach i t. p. nie były pobudką do postępu. Przeciwnie sam rząd w r. 1871 (7. czerwca 1871 L. 17.973) po ratyfikacji zawartego w r. 1864 w sprawie regulacji Wisły traktatu z Rosją przyznaje, „że regulacye podjęte bez systemu i związku ze sobą i powolnie przyniosły mało pożytku, sumy te należy przeto uważać za zmarnowane“, ale mimoto pomiędzy r. 1870 a r. 1879 nie wydaje na ten cel więcej, jak 163.332 zł. do 269.000 złr. rocznie, kwoty z roku na rok często się zmniejszają a dorywcze wykonanie robót zamiast zapobiegać klęskom przeciwnie jeszcze do nich się przyczynia.

Plany spędzały w niektórych latach więcej czasu we Wiedniu aniżeli we Lwowie i na pobrażu rzek. Rozdrobnione kwoty nie wystarczały na wykonanie budowli i każdy wylew a nawet ulewny deszcz je niszczył, n. p. pomimo ciągłych robót we w Wrzawach i w Czekażu wrzawskiem w owym okresie nie tylko co roku miejscowości te znajdowały się pod wodą lecz wskutek złego postawienia tam ponosiły ciągle a wielkie szkody, natomiast przekopy Sanu w dobrach ks. Czartoryskiego wykonano w owym okresie czasu w ten sposób, że długo czekały na wodę nie otrzymując żadnej innej oprócz deszczowej. Roboty koło Dniestru pomiędzy Żurawnem a Siwką zamiast ustalenia koryta przyczyniły się w r. 1870 do 74 do jego rozramienienia.

Pomimo 20 letniej korespondencji z Wydziałem krajowym Rząd nie chciał przystąpić ani do zabezpieczenia ani do obwałowania brzegów, tamy zaś budowano, ażeby się wydawało, że się coś robi, o skutek wcale się nietroszcząc, a most na Uszwicy postawiony w r. 1874, zawalił się w r. 1874 ledwie postawiony, bo fundament przyczółka założony był powyżej 0 (zero) wody, gorliwość zaś władz w okresie 1862-80 objawiała się jedynie tylko w zabieraniu odsypisk na rzecz skarbu i to bez żadnego wynagrodzenia.

Wobec tego opłakanego stanu rzeczy opracował Sejm w uchwale z d. 6. października 1882 zasady, na których regulacja rzek zarówno spławnych, jak i niespławnych opierać się ma, a w uchwale z d. 17. października 1884 wezwał Rząd, ażeby prowadził energiczniej i skuteczniej, niż dotychczas kosztem Skarbu państwa roboty na przestrzeniach rzek spławnych pod jego pieczęcią zostających, a obok tego uznał za nieodzownie konieczne wykonanie wspólnym nakładem państwa kraju i stron interesowanych robót ochronnych regulacyjnych na górnym biegu Wisły i Dniestru i na wszystkich dopływach tych dwóch rzek w granicach naszego kraju; oprócz tego poczytał Sejm za naglące zabudowanie dzikich potoków górskich wpadających do tych rzek, a wreszcie odwodnienie, zalesienie i ustalenie stoków górskich

Dla pokrywania wydatków na roboty przy rzekach niespławnych, miał być utworzony fundusz na regulację rzek, do którego wpływałyby zasiłki dawane przez skarby państwa i interesowanych.

W wykonaniu tej uchwały złożyła deputacya Sejmu u stóp tronu w r. 1884 w Budapeszcie prośbę reprezentacyi kraju i otrzymała od wielkodusznego Monarchy jak najłaskawsze przyrzeczenie pomocy państwa w usiłowaniach dla zabezpieczenia kraju od klęsk powodziowych, Rząd wniósł też zgodnie z powyżej przytoczoną uchwałą Sejmu i układem z krajem zawartym w roku 1884 do Rady państwa projekt ustawy, w którym przeznaczyć zamierzał na regulację rzek spławnych:

- a) Wisły od ujścia Przemszy aż do Austriacko-rosyjskiej granicy pod Zawichostem;
- b) Dnaja od Zgłobic do ujścia do Wisły.
- c) Wisłoki od Mielca do ujścia do Wisły.
- d) Sanu od Jarosławia do ujścia do Wisły.
- e) Dniestru od Żurawna do austriacko-rosyjskiej granicy z funduszów państwowych od r. 1885 do r. 1900 rocznie 500.000 złr. czyli razem 7,500.000 złr.

Regulacja rzek karpackich, a względnie części rzek:

- a) Wisły od ujścia Przemszy do ujścia Białki;
- b) Soły;
- c) Skawy;
- d) Raby;
- e) Dunajca od Zgłobic w górę;
- f) Wisłoki od Mielca w górę;
- g) Sanu od Jarosławia w górę;
- h) Wisłoka;
- i) Dniestru od Żurawna w górę;

- k) Stryja;
- l) Świcy;
- m) Łomnicy;

n) Bystrzycy wraz z Bystrzycą Nadwórniańską i Sołotwińską miała być dokonana wspólnym kosztem państwa i kraju.

Do funduszu na ten cel, który miał wynosić 13,300.000 zł. miało się przyczynić państwo przez 15 lat udziałem 600⁰/₀ w łącznej kwocie 7,980.000 zł. kraj zaś 400⁰/₀ w łącznej kwocie 5,320.000 zł. na lat 15.

Jakkolwiek projekt ten z powodu krótkości sesji nie doczekał się parlamentarnego załatwienia, to jednak JE. Prezydent Ministrów jako kierownik Ministerstwa spraw wewnętrznych oświadczył na odnośne zapytanie posła Zeithammera w komisji, że rząd zastrzega sobie wniesienie podobnego przedłożenia na najbliższej sesji Rady państwa, a Najjaśniejszy Pan zamykając tę sesję, raczył najlaskawiej zaznaczyć, że podjęta na szerszą skalę regulacja wód szczególnie w Tyrolu i Karyntyi ma być rozszerzoną na inne kraje, a mianowicie będzie musiała być przedsięwziętą jaknajwcześniej w tak ciężko nawiedzanej licznymi wylewami Galicyi, aby państwo i kraj ochronić od nieszczęść trwale dających się uczuwać i powstrzymać klęski ciężko przynębiające ludność.

Zapewnienie to ponowił Naj. Pau w mowie tronowej z dnia 26. września 1885 r., zwracając uwagę reprezentancyi państwa na nieodzowność rozpoczęcia regulacji w kilku krajach a szczególnie w Królestwie Galicyi, kilkakrotnie ciężko dotkniętem takimi spustoszeniami, zapowiadając zarazem, że rząd po ukończeniu badań wniesie do Rady państwa stosowne przedłożenia.

Przeprowadzone w celu ponownego wniesienia projektu ustawy pomiary hydrotechniczne rzek karpackich, których kosztą pokryto do wysokości 400⁰/₀ (31.470 zł.) z funduszu krajowego i wypracowania generalnych planów wykazały, że koszt regulacji rzek karpackich jest znacznie wyższym od 13,300.000 zł. Mimoto jednak obiecał rząd hr. Taaffego Kołu Polskiemu nie tylko podwyższyć nakład na regulację rzek spławnych na lata 1885—900, ale też i w drodze osobnych ustaw do r. 1900 przeprowadzić regulację rzek karpackich.

Pierwszej obietnicy dotrzymano, jak tego dowodzi następująca tabela:

Dotacje zwyczajne i nadzwyczajne dla budowli wodnych w Galicyi.

Rok	d o t a c y e		Razem Koron	U W A G A
	zwyczajne	nadzwycz.		
	Koron	Koron		
1879	134.000	280.000	414.000	
1880	134.000	300.000	434.000	
1881	170.000	466.000	636.000	
1882	170.000	466.000	636.000	
1883	260.000	466.000	726.000	
1884	236.000	642.000	878.000	
1885	343.000	700.000	1,043.000	
1886	283.000	780.000	1,063.000	
1887	263.000	800.000	1,063.000	

Rok	d o t a c y e		Razem Koron	U W A G A
	zwyczajne	nadzwycz.		
	Koron	Koron		
1888	279.000	830.000	1,109.000	
1889	310.000	830.000	1,140.000	
1890	333.000	860.000	1,193.000	
1891	343.000	880.000	1,223.000	
1892	359.000	900.000	1,259.000	
1893	533.000	1,010.000	1,543.000	w tem na Białę 17.320 K.
1894	422.000	1,013.000	1,435.000	" " dto 17.320 "
1895	506.000	1,099.134	1,605.134	" na Bug 19.800 K.
1896	486.000	1,013.800	1,499.800	" " dto
1897	483.000	1,373.120	1,856.820	" " dto
1898	549.100	1,843.492	2,392.592	" " dto na Sołę 79.556 K.
1899	560.000	1,830.520	2,390.520	" " dto " Łomnicę 79.616 K.
1900	584.000	1,903.092	2,487.092	" " dto " dto
1901	604.252	2,359.052	2,963.304	" " dto dto port w Nadbrzeziu 60.000 K.
				150.000 K.
Razem	8,344.352	22,645.210	30,989.562	

Drugiej obietnicy przeprowadzenia do r. 1900 regulacji rzek podkarpackich w drodze osobnych ustaw krajowych dla każdej rzeki, głównie z powodu ciągłych zmian rządu nie stało się zadość. Do dziś dnia bowiem tylko uchwalono:

1) regulację Dniestru na mocy ustawy kr. z d. 1. maja 1893, Dz. u. k. 33. na przestrzeniach Rozwadów-Żurawno 46 km. i Kornalowice-Rozwadów 54 km. na mocy ustawy krajowej z d. 4. grudnia 1900 Dz. u. kr. Nr. 12. z r. 1901.

2) Białą od Grybowa do ujścia na mocy ustawy krajowej z d. 1. września 1892, Dz. u. k. Nr. 72. 75 km.

3) Regulacja Soły 95 km. i Łomnicy 114 km. wraz z Cieczwą i Dubą wedle ustaw kr. z d. 29. kwietnia 1899 (Dz. u. kr. L. 67).

4) Regulacja Strwiąża od Biskowic do ujścia (28·5 km. Dr. U. kr. Nr. 12 ex 1901).

5) Regulacja Bugu od Buska do granicy na poestawie ustawy krajowej z dnia 9. lipca 1894 Dz. u. kr. 68.

Łączna kwota kosztów powyższych regulacji wynosi . . . 25,523.000 K.

Udział dotacyi Ministerstwa spraw wewnętrznych . . . 8,782.800 "

Resztę pokrywa kraj i fundusz melioracyjny.

Nader szkodliwe novum stanowiło pociągnięcie funduszu melioracyjnego do kosztów pokrycia robót przy rzekach karpaccich, które innym zadaniom tego funduszu wyrządzało dotkliwe uszczerbek.

Szkic ten historyczny przedkłada niezbite dowody dotkliwych krzywd, jakie w tak długim przeciągu czasu krajowi czyniono, a przeto i uzasadnienie potrzeby i nagłości naprawy.

Program regulacji rzek 1904—1924 w cyfrach.

Regulacja rzek według niniejszego przedłożenia ma się dokonać w 20-letnim okresie czasu.

Tak państwo, jak i kraj zatem przyjmują zobowiązania na 20 lat.

Łączny koszt regulacji przez 20 lat od r. 1904 do r. 1924 wynosi według obliczeń w Uwagach objaśniających przedłożenia rządowego zawartych:

W przybliżeniu: 58,580.000 koron.

Udział państwa do r. 1924: 43.108.000 koron.

Udział kraju do r. 1924: 15,472.000 koron.

Łączny koszt regulacji do r. 1912: 26,361 000 koron.

Do r. 1912 udział państwa 19.398.600 koron

Udział kraju 6,962.400 koron.

Do r. 1912 uchwaliła już reprezentacja państwa pokrycie dla kosztów regulacji, a kraj obowiązek pokrywania kosztów ściśle i dokładnie obliczonych aż do r. 1912 przyjmuje.

W r. 1912 tak Rada państwa przez zasilenie dalszemi kwotami funduszu kanałowego, jak i Wysoki Sejm obmyśla środki pokrycia kosztów regulacji rzek na dalszych 11 lat.

Dotacja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na regulację rzek pozostaje przez niniejsze przedłożenie nienaruszoną.

W r. 1901 dotacja zwyczajna wynosi . 604.252 Koron

Dotacja nadzwyczajna 2,359.052 „

Razem . 2,963.304 Koron

Z dotacji nadzwyczajnej na rzeki uznane za spławne przeznaczono:

1. na budowę na Wiśle 600.000 Koron

2. na budowę na Dunajcu 218.000 „

3. na budowę na Sanie 462.000 „

4. na przestrzeni Dniester Żurawno Okopy 300.000 „

5. budowę na Wisłoce 105.000 „

6. budowę na Prucie 50.000 „

Suma 1,735.000 Koron

Wartość faszyn i kołków wierzbowych, które z plantacji państwowych wziąć się ma na wykonanie budowli na Wiśle, Dunajcu, Sanie i Wisłoce 35.000 K.

W najbliższej przyszłości czekają Państwo i Kraj w sprawie regulacji rzek następujące zadania, które wedle poszczególnych kategorii rzek przedstawiają się w następujący sposób:

I. Rzeki spławne niniejszem przedłożeniem nieobjęte regulowane kosztem państwa z dotacji budowli wodnej zawartej w budżecie Min. spraw wewnętrznych.

Łączna kwota kosztów 42.800.000 koron.

Nazwa rzeki	Długość części rzeki regulować się mającej kilom.	Przestrzeń	Koszta ogółem budowy Koron
1) Wisła	288	Od ujścia Przemszy do Popowic (Zawichost)	8.500.000
2) Dunajec	38.6	Od Zgłobic do ujścia	2.200.000

Nazwa rzeki	Długość części rzeki regulować się mającej kilog.	Przestrzeń	Koszta ogólne budowy Koron
3) Wisłoka	19.5	Od Mielca do ujścia	600.000
4) San	143	Od Składu solnego do ujścia	9,500.000
5) Dniestr	314	od Żurawna do granicy austriacko- rosyjskiej	22,000.000
Suma . .	803.1		42,800.000 koron

Ze względu na potrzebę równoczesnego wykończenia regulacji rzek spławnych z kanałami, należy wyrazić nadzieję, że rząd zechce przyspieszyć tempo regulacji rzeczonych rzek, że przeto do budżetu na r. 1902 i następnych wstawi na ten cel kwoty wyższe od powyżej podanych.

**II. Części rzek spławnych niniejszem przedłożeniem objętych,
które ma regulować państwo z dotacyi ustawą państwową
z 11 czerwca 1901 Dz. pr. p. nr. 66. przyzwolonych.**

Nazwa rzeki	Długość przestrzeni regulować się mającej	Przestrzeń regulować się mająca	Koszta budowy
	klm.		Koron
Dunajec	72	od Zgłobic do Nowego Sącza	6,400.000
Wisłoka	89	od Mielca do Jasła	4,900.000
San	138	od Składu solnego do Sanoka	8,600.000
Suma .	299		19,900.000

Łączna kwota kosztów budowy do r.1924 wynosi w przybliżeniu 19,900.000 K.

Kwota kosztów do r. 1912 wymierzona: 8.955.000.

III. Regulacya górnych biegów Dunajca, Wisłoki i Sanu w przestrzeniach Nowy Sącz-Nowy Targ, Jasło-Żmigród i Sanok-Lisko, z udziałem państwa w pokryciu kosztów 60% i z udziałem kraju 40%.

Nazwa rzeki	Długość przestrzeni regulować się mającej km.	Przestrzeń rzek regulować się mająca.	Ogólny koszt do r. 1924 koron
Dunajec	93	Nowy Sącz-Nowy Targ	2.000.000
Wisłoka	21	Jasło-Żmigród	500.000
San	24	Sanok-Lisko	600.000
Suma	138		3,100.000

Ogólna kwota kosztów regulacyi do r. 1924 w przybliżeniu . 3.100.000 K.

Z tego udział państwa w pokryciu do r. 1924: 1.860.000 „

Udział kraju w pokryciu do r. 1924: 1.240.000 „

Ogólna kwota kosztów do r. 1912 1.395.000 „

Z tego udział państwa 60% 837.000 „

Udział kraju 40% 558.000 „

Przypomnieć należy, że w sumach tych mieszczą się pomimo usilnych zastrzeżeń Koła polskiego wstawione tutaj koszty regulacyi granicznej przestrzeni Dunajca (29 km.).

Koszta te wynoszą w przybliżeniu do roku 1924 640.000 K.

z tego udział Państwa w pokryciu kosztów do roku 1924 384.000 „

udział kraju w pokryciu kosztów do roku 1924 256.000 „

Kwota kosztów do roku 1912 288.000 „

60% udziału Państwa 172.800 „

40%, które wbrew obowiązującym przepisom przedłożenie rządowe nakłada na kraj 115.200 „

IV. A) Rzeki karpackie kosztem państwa do 60% a kosztem kraju do 40% regulować się mające.

R z e k i	Długość kilometrów	Koszta ogólne koron
1) Skawa od Suchy do ujścia	76	3,800.000
2) Raba od Lubienia do ujścia	79	3,900.000
3) Poprad od Muszyny do ujścia	53	3,300.000
4) Wiśłok od Frysztaku do ujścia	114	6,200.000
5) Wiar od Niżankowic do ujścia	20	600.000
6) Stryj od Turki do ujścia	148	6,000.000
7) Świca od Wełdzirza do ujścia ze Sukielą od Bolechowa do ujścia	94	4,500.000
8) Bystrzyca wraz z Bystrzycą Sołotwińską od Sołotwiny i Nadwórniańską od Zielony	139	6,800.000
	723	35,100.000
B) Rzeka nizinna Tanew od granicy państwa do ujścia	12	480.000
	735	35,580.000

W kosztach regulacji Popradu mieszczą się koszty regulacji granicznej przestrzeni które państwo wyłącznie pokrywać jest obowiązaniem:

Połowa kosztów regulacji granicznej 27 $\frac{1}{2}$ km. długiej przestrzeni Popradu, którą ma pokryć Austria 27 $\frac{1}{2}$ km. wynosi w przybliżeniu do r. 1924

	1,500.000 K.
Udział państwa do r. 1924 w pokryciu 60%	900.000 K.
Udział kraju do r. 1924 w pokryciu 40%	600.000 K.
do r. 1912	700.000 K.
60% Udział Państwa w pokryciu do r. 1912	420.000 K.
40% Udział kraju w pokryciu do r. 1912	280.000 K.
Do r. 1912 ma przeto kraj na graniczne przestrzenie Dunajca i Popradu ponieść o	395.000 K.
a do roku 1924 o	856.000 K.

większy ciężar niż ma do tego obowiązek.

Koszta ogólne regulacji A) rzek karpackich

B) Tanwi wynoszą do r. 1924	35,580.000 K.
Z tego udział państwa w pokryciu kosztów 60%	
do r. 1924	21,348.000 „
Udział kraju w pokryciu kosztów do r. 1924	14,232.000 „
Ogólna Kwota kosztów do r. 1912	16,011.000 „
Z tego udział państwa w pokryciu kosztów do r. 1912 60%	9,606.600 „
Udział kraju w pokryciu kosztów do r. 1912 40%	6,404.400 „

Długość części rzek, których regulacye obejmuje niniejsze przedłożenie wynosi . . . 1.471 kilometr.
 Z tego wyłącznie kosztem państwa ma się regulować . . . 299 „
 Wspólnym kosztem państwa i kraju . . . 1.172 „
 W przypuszczeniu, że rząd regulacyę rzek spławnych co najdalej do r. 1924 ukończy, wynosić będzie:

Długość rzek 1904—1924 regulować się mających . . . 2.274 „
 Kwota kosztów regulacyi rzek powyżej wymienionych w okresie 1904—1924:

- A) spławnych, powyższem przedłożeniem nieobjętych w dotacyi Ministerstwa spraw wewnętrznych się znajdujących. . . 42,800.000 koron
 B) poszczególnych kategorii rzek objętych niniejszem przedłożeniem . . . 58,580.000 „

A więc w razie przeprowadzenia regulacyi rzek spławnych do r. 1924 wynosić będzie ogólna kwota kosztów regulacyi powyżej wymienionych rzek, (nie licząc rzek przedłożeniem niniejszem nie objętych, których regulacya jest konieczną i nagłą, oraz rzek i potoków górskich zarówno z dotacyi Min. spraw wewn. i Min. rolnictwa funduszu melioracyjnego państwowego, jak i funduszu krajowego pokryć się mających) **101,380.000 K.**

Jeżeli się do tej sumy doliczy koszta przedsiębiorstw galicyjskich, do których pokrycia przyczynia się kraj, fundusz melioracyjny i dotacya Ministerstwa spraw wewnętrznych obejmujące dłuższy okres czasu, aniżeli 20 lat, w łącznej kwocie 38.158.366 K. otrzymamy prawdopodobną sumę do dziś zatwierdzonych kosztów prac na polu gospodarstwa wodnego (bez kanałów) **139 538366.**

Podstawy przedłożenia rządowego z r. 1901 i porównanie z projektem rządowym z r. 1885.

Podstawą na której opiera się przedłożenie rządowe w sprawie regulacyi rzek:

1. Projekt rządowy regulacyi rzek w Galicyi z r. 1885 Nr. 1025 z IX. sesyi Rady państwa i układ wówczas przez rząd z krajem zawarty a przez Sejm zatwierdzony.
2. Uchwała Sejmu, z d. 13. lutego 1894, która ustanowiła w r. 1894 następującą porządek regulacyi:

- a) Soły i Łomnicy z Cieczwą od r. 1895;
- b) Raby i Świcy ze Sukielem od r. 1896;
- c) Wisłoki od Mielca w górę wraz z Ropą i Jasiołką oraz Bystrzycy Nadwórniańskiej i Sołotwińskiej od roku 1899;
- f) Sanu od Przemyśla w górę i Prutu od r. 1900;
- g) Dunajca z Popradem i Czeremosza od r. 1901.

Uchwała ta obejmuje wszystkie od r. 1894 w projekcie ustawy 1885 objęte rzeki, co do których Sejm ustaw do r. 1894 nie uchwalił.

Uchwałą powyższą Sejm wezwał c. k. Rząd, ażeby oprócz rzek zawartych w projekcie rządowym z r. 1885 przystąpił do regulacyi rzek projektem rządowym z r. 1885 nie objętych a mianowicie:

1. Prutu;
2. Czeremoszu;
3. Ropy;
4. Jasiołki.

Oprócz tego wezwał Sejm w powyższej uchwale rząd, aby w myśl Dekretu kancelaryi nadwornej z 30. października 1830 przeprowadził regulacyę granicznych przestrzeni Wisły od ujścia Białki do ujścia Przemszy, Białki tatrzańskiej, Dunajca i Zbrucza dla ochrony terytorium państwa, których projekt ustawy z roku 1885 nie obejmuje i ażeby w myśl uchwały sejmowej z d. 17. października 1884 rozszerzył swą opiekę nad dalszemi przestrzeniami rzek spławnych.

3. Moryał Wydziału krajowego z d. 8. marca 1901 L. 14.141.

Co do Prutu, Czeremosza, Ropy i Jasiołki Rząd nie zgodził się na współudział funduszu kanałowego w pokryciu kosztów ich regulacyi.

Rząd uczynił jednak nadzieję pokrycia kosztów regulacyi powyżej wymienionych rzek z innego źródła. Ponieważ Minister Prezydent jako kierownik Ministerstwa spraw

wewnętrznych w wykonaniu §. 5. al. 2 ustawy kanałowej rozesłał do wszystkich szefów rządów krajowych okólnik, w którym poleca im rozpocząć natychmiast rokowania z Wydziałami krajowymi, celem ustalenia na czas dłuższy programu przeprowadzenia w poszczególnych krajach regulacji rzek i potoków górskich, o objęcie powyższych rzek w rzeczony program starać się należy. Chodzi przytem nie tylko o uregulowanie tych rzek, które pozostają w związku z projektowanymi drogami wodnymi, ale także o regulację i zabudowanie wszystkich rzek i potoków, co do których jest to konieczne potrzebne, jak to wyżej wymieniona alinea przewiduje. Sejm będzie miał przeto jeszcze sposobność zastanowienia się nad potrzebą i porządkiem regulacji obecnem przedłożeniem nieobjętych rzek i potoków górskich.

W sprawie Ropy i Jasiołki powoływał się zresztą Rząd na okoliczność, że odezwa Wydziału krajowego z dnia 2. stycznia 1894 r. co prawda przed uchwałą z 13. lutego 1894 wystosowana o Ropie i Jasiołce nic nie wspomina.

Uwzględniając uchwały Sejmu i życzenia Koła wziął Rząd na koszt skarbu państwa nie tylko regulację przestrzeni Sanu między Przemyślem a Jarosławiem, ale pomiędzy Składem Solnym i Sanokiem oraz kosztą utrzymania wyż wymienionych przestrzeni tych rzek przez zarząd państwowy. Oprócz tego zgodził się Rząd na regulację nieobjętych uchwałą z d. 13 lutego 1894 górnych biegów Sanu, Dunajca i Wisłoki a oprócz tego rzek Wiaru i Tanwi oraz niewymienionych w projekcie z r. 1885 Popradu i Sukiela.

Pomimo, że przedłożenie rządowe nie we wszystkich szczegółach odpowiada uzasadnionym życzeniom kraju, stanowi jednak w porównaniu ze sposobem traktowania tej sprawy w przeszłości znaczny postęp, którego sobie lekceważyć nie należy. Dlatego też doradza Komisya wodna Wys. Sejmowi jego przyjęcie, nie mogłaby bowiem wziąć odpowiedzialności w razie możliwej zwłoki prawomocności ustawy, do której by wedle oświadczenia Rządu doprowadzić mogły zasadnicze zmiany.

Zwłoka podobna byłaby tembardziej ubolewania godną, ileż coroczne prawie wylewy nagłość regulacji dotkliwie przypominają.

Częściowe obliczenia szkód wskutek wylewów.

Wykazy szkód, które wszystkich wylewów od r. 1867—901 nieobejmują dowodzą: że w r. 1867 sama szkoda w ziarnie wynosiła 18 milionów koron.

Szkoda ogólna z powodu wylewów w r. 1867

wynosiła 30 mil. koron

1880—90	. 60	" "	(sam wylew z 1894 27 mil. koron)
1894	. 20	" "	
1899	. 7	" "	
1900	. 18	" "	

125 mil. koron

Dodać trzeba, że cyfra ta nie obejmuje strat pośrednich przez wylewy spowodowanych, powstałych n. p. przez zniszczenie kultury i ulepszeń, ani też szkody, jaką przynosi konieczność sprzedaży bydła dla niemożności wyżywienia po wylewie.

A nawet biorąc rzecz pod rozwagę ze stanowiska czysto fiskalnego, regularnego wpływania bieżących podatków i związku z siłą podatkową okazuje się z tych cyfr, że skąpy dwa razy traci.

Przez zrywanie brzegów pomniejsza się przestrzeń i pogarsza się jakość opodatkowanych gruntów. Mieszkańcy ponoszą zaś nieobliczalne straty w ziemi; a mianowicie porównanie pomiarów w r. 1853 i 1880 wykazuje, że w jednym powiecie Niskim w 27 latach ubyło 1373 morgów najlepszej i najurodzajniejszej ziemi, a 947 m. urodzajnej ornej ziemi wskutek utworzenia łąw piaszkowych przemieniło się w nieużytek; zrywanie domów i budynków gospodarskich, zniszczenie łąk i wypadki utonięcia większej stosunkowo ilości sztuk bydła, powtarzają się nader często. Fakta te i daty stanowią smutną ilustrację nagłości ustawy.

Dowodzą bowiem, że częściowa jedynie tylko wartość straty z powo-

du niektórych wylewów przez lat 33 jest o blisko 24 miliony wyższą od obliczonego powyżej nakładu na regulację rzek 1904—24, że jest więcej, jak dwa razy wyższą od nakładu na regulację rzek w okresie 1880—1901, że zaś jest o 17 razy wyższą od nakładu na regulację rzek w okresie 1872—1879.

Prawne stanowisko Sejmu w sprawie pokrycia kosztów regulacji rzek granicznych.

Niechętnie i z ciężkiem sercem, jedynie tylko w obawie, ażeby w razie przyjęcia nawet tak uzasadnionej poprawki, jak zdjęcie z kraju prawem nieuzasadnionego obowiązku, przyczyniania się do regulacji rzek granicznych, wejście w życie ustawy nie doznało przeszkód, zgadza się komisya w tym wypadku na przyjęcie udziału w regulacji rzek granicznych do r. 1912 na koszt kraju, nie może tego jednak uczynić bez prawnego i zasadniczego zastrzeżenia, tembardziej, że w sprawie regulacji Przemszy, — jak uchwały sejmowe z d. 12. stycznia 1874 i 25. kwietnia 1900, oraz sprawozdanie Wydziału krajowego z r. 1871, Alegat XIV str. 54, odezwa Wydziału krajowego z 12. listopada 1895 L. 16.485 ad. 1, Al. 6 do sprawozdania, oraz odezwa z d. 12. listopada 1895 L. 16.483 do prezydium Namiestnictwa wystosowana sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego z r. 1900 Alegat 165, tego dowodzą, — ani Sejm ani Wydział krajowy obowiązku przyczyniania się do kosztów regulacji rzek granicznych nigdy nie uznał i na podstawie ustaw uznawać nie był obowiązany. Także i Sejm górno-austriacki d. 7. lipca 1880 do obowiązku uczestniczenia w kosztach regulacji Innu bynajmniej się nie poczuwał. Uchwała Sejmu styryjskiego w sprawie granicznej przestrzeni Muru, wynika nie z powodów prawnych ale czysto utylitarnych, dążyła bowiem do zabezpieczenia pierwszeństwa regulacji przed innemi krajami, stanowi też wyjątek, który stwierdza regułę, a który przyszedł do skutku nie na podstawie prawa, ale był jedynie aktem dobrej woli. Sejm styryjski uwolnił państwo w tym wypadku od prawnego obowiązku na niem ciążącego. Nie braknie bowiem innych licznych precedensów, w których państwo wyłącznie kosztą regulacji rzek granicznych ponosiło.

Jako takie można przytoczyć 1) regulację Salzach i Saali na podstawie traktatu z Bawaryą z r. 1820, 2) regulacja Renu od ujścia Ill do Jeziora Bodeńskiego, na podstawie traktatu państwowego z d. 30. grudnia 1892, pomiędzy r. 1895-7 dokonaną, 3) regulację dorzeczy Renu w Tyrolu od r. 1895 do r. 1907 dokonaną a względnie dokonać się mającą, 4) regulację Innu na podstawie traktatów państwowych Austrii z Bawaryą z 13 maja 1779, konwencji w Monachium z r. 1780, konwencji z 2 grudnia 1851 w latach 1848-1898 dokonanej, 5) regulację Przemszy od Mysłowic aż do ujścia do Wisły w Gorzowie wedle układu z rządem pruskim i postanowieniem Ministerstwa spraw wewnętrznych pomiędzy latami 1869 do 1885 kosztem 157.335 dokonano, 6) kosztą tam ochronnych na rzece Bugu pod Starogrodem, które według uchwały Wydziału krajowego z d. 7 listopada 1899 i odezwy z 10. listopada 1899 pokrytej wyłącznie ze skarbu państwa. W niektórych wypadkach przyczyniali się właściciele gruntów nadbrzeżnych do regulacji rzek granicznych, ale datkiem nadzwyczaj małym, 400/0 nie wynoszącym.

I tak n. p. do regulacji Dunaju od austriacko-bawarskiej granicy w Passawie przyczyniało się państwo kwotą 520.700 złr. adiacenci dali jedynie tylko dobrowolny datek 4200 złr. niespełna 40/0, a nie 400/0.

Co więcej, w licznych traktatach międzynarodowych znajduje się zazwyczaj klauzulę, że państwa mają dokonać regulacji „na koszt własny“ (auf eigene Kosten.)

Państwo komentuje jednak w inny, zdaniem komisji mylny, sposób dekret kancelaryi nadwornej z dnia 10. listopada 1830 r. i najw. Postanowienie z 30. października 1830 Nr. 106.

Dekret ten stwierdza (komisya przytacza w oryginale niemieckim):

Wasserbauten für reine Statszwecke sind ausschliesslich auf Kosten des Staatsärars zu vollziehen.

Rodzaj tych budowli wodnych w sposób żadnych wątpliwości nie pozostawiający określa Najw. Postanowienie cesarskie:

„Dahin gehören insbesondere alle Wasserbauten, welche ausschliesslich auf den Zweck der Befahrung der Flüsse mit Schiffen und Flössen oder bei Grenzflüssen gegen das Ausland oder Ungarn auf die Versicherung der Ufer des Staatsteritoriums gerichtet sind“.

A zatem wszystkie rzeki graniczne, które zabezpieczają brzegi terytorium państwa ma regulować państwo kosztem skarbu państwa.

A ze stanowiska doświadczeń naszego kraju, w którym nad Wisłą, Sanem i Zbruczem całe wsie domy i grunta przechodziły za granicę jak n. p. wypadki w Kuryłówce i Kopkach, i ze względu na fakt, że Białka odcięła znaczny obszar państwa na stronę węgierską, li tylko z uwagi, na ustalenie i pewność granicy zapytać należy, czy terytorium jest należycie zabezpieczonem czy nie? Czy pewność granicy i stałość jej jest, czy nie jest jednym z najpierwszych warunków zabezpieczenia terytorium? Czyli też tam, gdzie się brzeg ciągle urywa można mówić o zabezpieczeniu granic państwa?

Wszak wyspy i odsypiska graniczne zajmuje państwo, jeśli przeto odnosi z tego powodu korzyść, powinno ponosić łączące się z nią obowiązki.

Że zaś wskutek regulacji rzek granicznych także i kultura kraju odnosi pewną korzyść, nie powinno stanowić ze strony państwa przedmiotu różniczkowego rachunku, wzmocnienie bowiem siły podatkowej krajów konsoliduje finansowe i ekonomiczną siłę państwa.

Interes państwa od interesu kraju w tym kierunku odgrodzić się nie da. Zasługuje jednak na uwagę, że państwo stojąc znacznie bliżej źródeł podatkowych i mając swobodniejsze niemi rozporządzenie dysponuje materyalnemi środkami znacznie wydatniejszemi od krajów koronnych w ogóle, a zwłaszcza od naszego kraju.

Z powyższych też powodów ofiara, jaką komisya zaleca Wysokiemu Sejmowi uczynić na rzecz przyjscia do skutku niniejszej ustawy nie może stanowić na przyszłość żadnego prawnego precedensu.

Kompetencya i skład krajowej Komisji dla regulacji rzek.

Z krajowej komisji dla regulacji rzek wyrobić się powinno jądro wszystkich robót wodnych w kraju. W regulacji rzek nader ważną odgrywa rolę empiryczne zbadanie indywidualności każdej rzeki, którą technicy francuscy nazywają *le régime d'une rivière*.

Ze względu na niezaprzeczony związek, jaki ma wykonanie regulacji górnego, środkowego i dolnego biegu rzeki, i na wzajemny wpływ regulacji tych przestrzeni na siebie, dalej ze względu na niebezpieczeństwo z nierównomiernem poszczególnie przestrzenie wyłącznie na oku mającem wykonaniem robót się wiążące, należałoby nietylko wykonać regulację na wszystkich przestrzeniach Dunajca, Wisłoki i Sanu wedle jednolitego planu, ale także o ile możności przeprowadzenie go zachować w jednym ręku.

Jakkolwiek pod względem formalnym kompetencya komisji dotyczy jedynie tylko rzek karpackich, Tanwi i górnych biegów Dunajca, Wisłoki i Sanu, a środkowe ich biegi według alinei 2. 87 i alinei 1. 88. znajdować się będą w zarządzie państwa, fakt, że c. k. Namiestnik ma być przewodniczącym komisji daje rękojmię, że rząd i w sprawie regulacji rzek karpackich zdania komisji zasięgać będzie, że się z komisją ułoży co do wspólnego wykonania robót ze skupieniem kierunku dla każdej rzeki w jednym ręku, że też w ogóle ponad względy formalnej kompetencji i zastosowanie formuł biurokratycznych w zakresie budownictwa wodnego tak niebezpiecznych, wezmą górę interes kraju i względy czysto fachowe.

W porównaniu z projektem ustawy z r. 1885 uległ skład komisji o tyle zmianie, że w alinei 1 i 2. sub a) projektu ustawy państwowej z r. 1885 jest ogólnie tylko mowa o delegatach władzy państwowej, pod którymi wówczas rozumiano c. k. Namiestnictwo. §. 8. Al. 2. sub a) niniejszego projektu powołuje obok 2 delegatów Namiestnictwa, także i po jednym członku mianowanym przez Ministerstwo spraw wewnętrznych i Mini-

sterstwo handlu w porozumieniu z innemi ministerstwami, a ewentualnie w wypadkach §. 15. Al. 1. niniejszego przedłożenia przewidzianych delegata Ministerstwa kolejowego, a względnie i delegata Ministerstwa rolnictwa. Ze względu na pokrycie udziału państwowego w regulacji rzek z funduszu kanałowego Minister handlu, do którego kompetencji należy sprawa dróg wodnych, zażądał prawa wysełania delegata na posiedzenia komisji, na których sprawy z budową kanałów bezpośredni związek mające przyjdą pod rozprawę.

Powołani do składu komisji według §. 8. sub d) delegaci Towarz. rolniczego stanowić będą łącznik całej akcji regulacji rzek z interesem rolnictwa w ogóle, a właścicieli gruntów nadbrzeżnych w szczególności; będzie też ich zadaniem pozostawać w ciągłym kontakcie z odnośnymi czynnikami,

Zbytecznie rozwodzić się nad tem, że tak przy regulacji rzek spławnych, jak i niespławnych zarówno ze stanowiska siły podatkowej państwa, jak i interesów kraju szczególna bacność na jej związek z interesami rolnictwa ze względu na wpływ regulacji na odwodnienie i nawodnienie, zabezpieczenie brzegów i t. d. jest koniecznością.

Ponieważ, regulacja rzek przyczynia się do łatwiejszego dowozu zboża, materyałów budowlanych i t. p. do kanałów a w przyszłości w razie pomyślnych warunków wprowadzić może ożywienie handlu w miejscowościach od dzisiejszych siedlisk handlowego obrotu odległych, żądało Koło polskie udziału delegata Izb handlowych w rzeczonyj komisji. Żałować należy, że rząd w przedłożeniu swoim życzenia tego z udziałem Min. handlu w komisji zupełnie równoległego nie uwzględnił — 7 alinei §. 8, wedle której komisja nie stępuje na zewnątrz jako władza, należy rozumieć w ten sposób, że na zewnątrz reprezentuje komisję c. k. Namiestnik. Komisja wyraża nadzieję, że c. k. Namiestnik przedkładać będzie Sejmowi sprawozdania z czynności Komisji, które Sejmowi dadzą sposobność oceny sposobu użycia pieniędzy z funduszu krajowego zaczerpniętych. Członkowie komisji muszą zresztą mieć nie tylko prawo ale i obowiązek zwiedzania robót tak dokonanych jak i dokonających i zbiorowego znoszenia się z właścicielami gruntów nadbrzeżnych. To są szczegóły jednak, o których uregulowanie Wydział krajowy, biorąc udział w wypracowaniu rozporządzeń wykonawczych się postara, jak również spodziewać się należy, upomnieć się zechce o powołanie do życia na mocy rozporządzeń wykonawczych przewidzianego w Alinei 7-ej §. 5 projektu ustawy z r. 1885 stałego Wydziału krajowej komisji dla regulacji rzek.

Postanowienia w §. 9, alinei 1 i 2 powyższe stanowią w porównaniu z projektem rządowym z r. 1885 zmianę in peius. Projekt ten bowiem ograniczając się do określenia zasad kompetencji komisji, nie sięgał do sfery wewnętrznych jej stosunków i nie przyznawał żadnemu jej członkowi prawa przedłożenia Ministerstwu spraw wewnętrznych do rozstrzygnięcia każdej uchwały, którą uważa za przekraczającą zakres działania lub jako sprzeczną z ważnymi względami publicznymi, a więc nie dawał nikomu prawa do zawieszenia uchwały.

Wobec niepomyślnych doświadczeń, jakie w sprawie regulacji rzek, ze względu na odnoszenie się do Wiednia, co do robót dnia zwłoki nie cierpiących poczyniono, wzbudza veto delegatów ministerjalnych obawę, że przepis ten w razie nadużycia go może się przyczynić do zwłoki zatwierdzenia projektów, a przeto i odpowiadającego potrzebie rzeczy szybkiego jej wykonania. Ze względu na to, że rząd, powołując się na zamieszczenie prawa odwołania delegatów Ministerstwa w statucie dla Łaby i Wełtawy (z dnia 5. listopada 1896) pomimo przedstawień Koła Polskiego nie zastosował się co do tego punktu do jego życzeń, zażądało Koło polskie prawa odniesienia się do Ministerstwa dla Wydziału krajowego na podstawie wniosku jego delegatów.

Żądanie to znalazło wyraz w przedłożeniu rządowym.

Kompetencya i organizacya władz wykonawczych.

Postanowienia w paragrafie 13. zawarte spotkały się w komisji z zastrzeżeniami Wydziału krajowego i z dosadną krytyką. Kraj bowiem ponosić będzie przechodzące jego siły i możność ciężary, a okragło 7, a względnie 16 milionów wynoszące, a państwo tak

w drodze swego wpływu w komisji, jak i prawa egzekutywy będzie mieć prawo niemi zarządzać. Żałować tego należy tembardziej, ileż Wydział krajowy wspinał się drogi zbudował lepiej i taniej, niż zarząd państwa, a także i w zakresie działania budowli wodnych niejednokrotnie otrzymuje we własnym zarządzie lepsze wyniki, aniżeli zarząd państwowy, który w przeciwstawieniu do Prus z powodu braku sił wykonawczych posługuje się prawie wyłącznie oddaniem robót w przedsiębiorstwo.

Ze stanowiska ściśle prawnego Wydziałowi należało się więcej wpływu, a przyznanie mu go leżało także w interesie rzeczy. Ze względu jednak na kompetencję c. k. Namiestnictwa w niniejszym paragrafie zastrzeżoną, nadmienić wolno, że pewnego uspokojenia dostarczyć jest zdolnym fakt, iż organa krajowe niezaprzeczenie utwierdziły w sobie przekonanie, iż we współdziałaniu z autonomią leży jeden z najsilniejszych warunków wpływu, siły i praktyczności akcji c. k. Rządu.

O ile przedłożenie ogólnego programu i obiecań całych kosztów regulacji c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych do zatwierdzenia nie napotkało w komisji na opór, i wywołało jedynie tylko zastrzeżenie co do prędkiego załatwienia powyżej wymienionych czynności, o tyle klauzula, że zatwierdzenie nastąpi w porozumieniu z innemi interesowanymi Ministerstwami lubo teoretycznie nie dająca powodu do krytyki, pod względem jej praktycznego oddziaływania na czas zatwierdzenia planów i chwilę rozpoczęcia robót, stała się powodem z naciskiem wypowiedzianych obaw, aby dobrze znany każdemu, który brał udział w prawodawstwie albo patrzył się na centralną administrację, przydługi przeciąg trwania obiegu aktów i przedłożeń prawodawczych pomiędzy poszczególnymi c. k. Ministerstwami, nie przyczynił się do szkodliwych dla celów ustawy zwłok i utrudnień. Obawę tę łagodzi jednak przekonanie, że c. k. Namiestnik jako Przewodniczący komisji zwłokom w tym kierunku zapobiedz zdoła, że też wobec jego czynnego wpływu żadnej wątpliwości ulegać nie będzie, iż generalnie tylko plany będzie się zatwierdzać we Wiedniu, a szczegółowe nie tylko de jure ale i de facto w kraju, że prawo odwołania się przeciwko uchwałom Komisji będzie wyjątkiem a nie regułą, że też czynniki w paragrafie rzeczonym wymienione, z prawa weta albo wcale nie, albo chyba tylko w sprawach bardzo ważnych oddziałujących na przyszłość regulacji, a nie z powodu drobiazgowych albo li tylko teoretycznych różnic zdań, albo też subtelności prawniczych korzystać będą.

W chwili, w której państwo w zdrowym ocenieniu swoich ekonomicznych obowiązków, poświęca znaczne sumy na budowle wodne, zechce zapewne Rząd pamiętać o tem, że od praktycznego wykonania budowli wodnych ich ekonomiczna wartość zawisa, że zaś zle ich wykonanie zamiast przynieść pożytek może się stać nie tylko ciężarem dla ludności, ale i powodem dalszych zniszczeń.

Nieodzownym warunkiem polegającego na zdrowych zasadach przeprowadzenia regulacji rzek jest praktyczność organizacji władz budowlami wodnemi kierujących.

W Austrii stanowią fachowe organa budowlami kierujące, jedynie tylko stosunkowo podrzędne i pomocnicze uzupełnienie władz politycznych centralnych krajowych i powiatowych, jedynie tylko organ w części doradczy, w części wykonawczy. Należałoby też przedewszystkiem zapewnić organom budowlami wodnemi kierującym większą niezawisłość od władz politycznych.

Trzeba też w celu zapewnienia większej niezawisłości organów fachowych we Wiedniu, gdzie sprawy budowli wodnych podlegają kompetencji trzech Ministerstw, a mianowicie Ministerstwu spraw wewnętrznych ze względu na dotację wodną, Ministerstwu handlu, w którego zakresie leżą sprawy dotyczące żeglugi i Ministerstwu rolnictwa z powodu zawiadowstwa funduszem melioracyjnym, dążyć do skupienia wszystkich spraw budowli wodnych dotyczących w jednym fachowym organie.

We Francji i Hiszpanii jest nim Ministerstwo dla robót publicznych, którego utworzenie w Austrii „Wiener Zeitung“ w r. 1848 zapowiedziała, do którego jednak nigdy nie przyszło.

We Węgrzech kieruje wszystkiemi budowlami wodnemi a zatem i regulacją rzek Minister rolnictwa, w Prusach znajdują się fachowe organa w szeroki zakres niezawisłości od władz politycznych uposażone.

I w Austrii także byłoby wskazaniem albo utworzenie Ministerstwa robót publicznych, albo też bezpośrednio pod przewodnictwem Ministerstwa rolnictwa i wiceprezidenta, (którym jedynie tylko specjalista w dziedzinie techniki być może), pozostającej, fachowej, od władz ministeryalnych niezawisłej centralnej dyrekcji dla budowli wodnych, jak również pod bezpośrednim kierunkiem Namiestnictwa zostających i w ana-

logiczny sposób zorganizowanych dyrekcji krajowych, i uzupełnianych fachowymi autonomicznymi ciałami.

Dyrekcjom tym podlegaliby kierownicy dla każdej rzeki z osobna wyznaczeni.

W sprawie rozszerzenia kompetencji władz krajowych przy c. k. namiestnictwie przedkłada komisya osobną 4-ą rezolucję. Na życzenia Koła wypowiedziane przez usta jego prezesa, J. E. pana Jaworskiego na 219 posiedzeniu 116 sesji dnia 26 kwietnia 1888 rozszerzył Rząd reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewn. z d. 17 listopada 1894 L. 20563 zakres działania władz powiatowych, którym pozwolono czynić wydatki ze zwyczajnej dotacyi do wysokości 1000 koron i niewykluczono możliwości podwyższenia maksymalnej sumy wydatku.

Większe naprawy do wysokości 10.000 koron potrzebują potwierdzenia Namiestnictwa.

O ile rzecz dotyczy nadzwyczajnych dotacyi na regulacye rzek mają jedynie tylko organa powiatowe prawo przygotowania materyału w celu spiesznego wykonania budowli przez c. k. Namiestnictwo zatwierdzonych.

Należałoby przeto zalecić c. k. Rządowi rozszerzenie zakresu władz powiatowych w sprawach budowli nadzwyczajnych dotyczących, a zatwierdzenie planów szczegółowych i rozkładu robót w granicach przyzwolonych przez Radę państwa funduszów także i co do rzek regulowanych kosztem państwa oddać Namiestnictwu, jedynie tylko zastrzegając zatwierdzenie planów generalnych centralnej dyrekcji.

Przypomnieć bowiem się godzi, że zakres działania budowli wodnych nie znosi szablonu, że też z rozszerzeniem praw rozwija się także i pojęcie odpowiedzialności władz krajowych podczas gdy wypompowanie z nich ducha inicjatywy przez biurokratyczną centralizacyą może jedynie tylko władze krajowe zniechęcić.

Obok kierownika dla każdej rzeki powinny autonomiczne komitety dla każdej rzeki, z osobna przyczynić się do pewnego ożywienia działania organów państwowych. Wszakże w Prusach urzędy naczelników wałowych (Deichhauptmann) dawniej często obywatelom powierzane, sprawie budowli wodnych znakomite oddały usługi.

Należy przeto wyrazić nadzieję, że rząd do rewizji zastarzałego rozporządzenia Ministerstwa Stanu z 8. grudnia 1860 Dz. u. P. Nr. 268 określającego „Zasady organizacji urzędu dla budowli państwowych“ przystąpi, że też inżynierów budowlom wodnym się poświęcającym pracami około budynków i dróg zatrudniać nie będzie, co w wyrobieniu fachowej i skupieniu doświadczeń w jednym kierunku przeszkadza.

Od r. 1873/4, jak tegoż dowodzi odezwa c. k. Namiestnictwa z 14. sierpnia 1873 Nr. 36.650 Al. G. do sprawozdania Wydziału 1873/4 żąda ciągle c. k. Namiestnictwo powiększenia sił w biurze budowli wodnych.

Wprawdzie pewne powiększenie sił już nastąpiło, ale w niedostatecznej mierze, kilka posad w odnośnych wnioskach zawartych Ministerstwo spraw wewnętrznych przy układaniu preliminarzy budżetu skreśliło.

W obec zadań obecnej chwili na tem polu przedstawia się znaczne powiększenie inżynierii wodnej przy c. k. Namiestnictwie jako konieczność.

Ażeby w przyszłości ułatwić pozyskanie sił przyrzekł Pan Minister spraw wewnętrznych za wzorem Bośni i Dalmacyi i wielu przedsiębiorstw prywatnych odpowiednią kwotę na stypendya wyznaczyć dla słuchaczy techniki, specjalnie hydrotechnice się poświęcających pod warunkiem przyjęcia kontraktowego obowiązku wstąpienia do służby państwowej po ukończeniu studyów.

Wobec faktu, że przyznanie tytułu doktora, a w bliskiej przyszłości także i inżyniera technikom, wpłynie niewątpliwie na podwyższenie społecznego ich stanowiska i zachęci młodzież do poświęcenia się temu zawodowi, należałoby usunąć drugą przeszkodę, która ukończonych techników od wstąpienia do służby wodnej państwa powstrzymuje, tj. niskość pensyi w porównaniu do wynagrodzenia, jakie dają koleje i inne przedsiębiorstwa prywatne swoim urzędnikom. Jeśli się bowiem ze względów oszczędności do tego dopuści, że doborowe siły szukać będą lepszego bytu w służbie prywatnej, może się ze względu na doniosłość praktycznego wykonania kanałów i regulacyi zaoszczędzić tysiące, ale stracić miliony.

Uwagi do §. 2.

Biorąc na siebie obowiązek regulacyi i utrzymania śródkowych biegów Dunajca, Wiśłoki i Sanu, zastosował się Rząd do ducha i brzmienia postanowień prawnych i do

zasadniczego stanowiska zajętego przez Ministerstwo spraw wewnętrznych w odezwach z dnia 4. czerwca 1895 L. 1.209 i 17. marca 1899 L. 13.378 ex 1898. (Al. 4 do spraw. Wydz. kraj. z r. 1895—6.)

Jako zastrzeżenie na przyszłość należy przypomnieć zasady w odezwie c. k. Rządu z d. 15. marca 1874 L. 15.351 zawarte, w moc których państwo ma obowiązek opędzać koszta regulacji, nie tylko tych rzek, na których już teraz rozpoczął się spław, a względnie żegluga, ale i tych „które są zdolne do spławu.”

Zastrzeżenie to ogólnej natury nie odnosi się do wymienionych przestrzeni rzek. Operata podatkowe bowiem, a mianowicie Josephinum, jak i prace z r. 1820 dowodzą, że spław na nich pomiędzy r. 1780 a 1820 był jeszcze znaczniejszym, aniżeli dziś, że też z tego powodu owe okolice pod względem komunikacji wówczas korzystniej od innych położone wysoko opodatkowano. Wskutek zaniedbania regulacji jednak od 100 lat zdziczenie na tych przestrzeniach ciągle postępowało.

Uwagi do §. 3. alinei 4.

Datki konkurencyjne właścicieli przyległych nieruchomości uzasadnia przybytek wartości i dochodu z ziemi z powodu regulacji rzek. Utrzymać je będzie trzeba w miernej wysokości, ileż właścicielom, którzy doznali tylu klęsk, trudno będzie zaraz eskontować przyszłe korzyści.

A jeśli właściciele przyległych nieruchomości lub pobliskich zakładów wodnych do kosztów regulacji przyczyniać się będą, należeć im się będzie pewien zbiorowy wpływ na sposób lokalnego jej wykonania, a w każdym wypadku prawo, ażeby ich chociażby na empirycznej znajomości rzeki opartych uwag kompetentne organa wysłuchały.

Uwagi do §. 7.

Co do utrzymania budowy robót wykonanych na wspólne koszta po r. 1912 a ewentualnie po r. 1824 poweźmie Sejm przez osobną ustawę krajową decyzję.

Uwagi do §. 14—15.

Bez przeprowadzenia odpływu w dolnej przestrzeni wód regulacja górnej przestrzeni może stać się powodem bezskuteczności robót. I odwrotnie ze względu na spad, szutru i rumowiska z góry na równinę mogą doznać roboty na dolnych częściach wód bez równoczesnego uregulowania górnych wielkich szkód. Uznał to Wydział krajowy podnosząc w „Przedwstępnych pracach” regulacji rzek ważność poprzedniego zabudowania potoków górskich (All. 16 Sprawozdanie Wydziału krajowego 1895/6), i żądając tegoż zabudowania przy regulacji Skawy i innych rzek.

Jednolitość planu akcji i prowadzenia jej nie jest bez znaczenia w państwie w którego parlamencie (29. października 1891) przywiedziono przykład, że lewym brzegiem rzeki, zarządzał inny czynnik administracyjny, aniżeli prawym.

Pomimo zupełnego uzasadnienia uwag co do kompetencji odnośnych czynników w komisji poczynionych, w tym wypadku względy czysto fachowe o wartości zamierzonego dzieła decydujące na postanowienia komisji wpłynąć musiały. Pogląd bowiem na dorzecze każdej rzeki albo potoku w odniesieniu do całości akcji jest jednym z najważniejszych warunków skuteczności regulacji rzek.

Stwierdzić zresztą należy, że z zakresu kompetencji komisji dla zabudowania potoków górskich dotychczas nie utworzonej wyjąmuje się jedynie tylko te potoki, które mają bezpośrednio związek z regulacją rzek; że też Sejm o utworzenie komisji dla potoków górskich przez lat kilka się upominał, że jednak odezwą c. k. Namiestnictwa z d. 21. listopada 1887 do l. 11.939 zakomunikowano Wydziałowi krajowemu reskrypta Ministerstwa Rolnictwa z dnia 12. sierpnia 1887 L. 10.055|1175 i 11. listopada 1887 L. 14577|1626 z odpowiedzią stanowczo odmowną.

Jednym z głównych powodów przemawiających przeciw ustanowieniu takiej komisji był zdaniem rządu fakt, iż według reskryptów JE. Pana Ministra rolnictwa z dnia 21. grudnia 1886 L. 15.415 i 19. czerwca 1887 L. 1774 (zakomunikowanych odezwaniami c. k. Namie-

stnictwa z dnia 29. grudnia 1886 L. 12.799 i dnia 6. lipca b. r. L. 6.384) zamierzono w porozumieniu z innemi Ministerstwami połączenie agend około regulacji z agendami około zabudowania górskich potoków.

Drugi wzgląd finansowych trudności wobec zamierzonego podwyższenia funduszu melioracyjnego będzie obecnie w mniejszym stopniu przeszkodą.

W paragrafie 15 uczyniła komisya stylistyczną poprawkę, nie zmieniając jego celu ani treści ale nadając mu jaśniejsze brzmienie.

Rzecz niewątpliwa, że przepisów rzeczonych, nie można komentować w ten sposób, jakoby pokrycie kosztów potoków górskich lub melioracji z regulacją rzek przedłożeniem niniejszem objętych w związku będących miało płynąć z funduszu kanałowego. Pokrycie na te melioracje i potoki znaleźć się powinno w funduszu melioracyjnym, w subwencjach Ministerstwa rolnictwa i w dotacyi wodnej Ministerstwa spraw wewnętrznych.

Rezolucją sub. 1. załatwiła komisya wniosek posła Okuniewskiego w sprawie regulacji Prutu i Czeremoszu na podstawie §. 2. dodatku do regulaminu Sejmowego z 27, października 1869 komisyi przesłany.

Na podstawie powyższych uwag komisya wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy!

I. Załączony ./. projekt ustawy.

U S T A W A

z dnia o regulacyi rzek, wykonać się mających
w myśl §. 5. ustępu 1. ustawy z dnia 11. czerwca 1901 Dz. p. p. L. 66
w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem
Krakowskiem postanawiam, co następuje:

§. 1.

Regulacya poniżej wymienionych rzek, względnie części rzek,
które w myśl ustawy z 11. czerwca 1901 Dz. p. p. L. 66 o bu-
dowie dróg wodnych i wykonaniu regulacyi rzek (§. 5. ustęp 1.)
mają szczególne znaczenie dla dróg wodnych, zbudować się ma-
jących wedle §. 1. d tej ustawy w Królestwie Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, ma być wykonana w ciągu
lat 20, począwszy od roku 1904 na wspólny koszt państwa
i kraju.

§. 2.

Wedle powyższego postanowienia mają być uregulowane na-
stępujące rzeki względnie części rzek:

- A. 1) Skawa od Suchej do ujścia do Wisły,
2) Raba od Lubienia do ujścia do Wisły,
3) Poprad od Muszyny do ujścia do Dunajca,
4) Wisłok od Frysztaka do ujścia do Sanu,
5) Wiar od Niżankowic do ujścia do Sanu,
6) Stryj od Turki do ujścia do Dniestru,
7) Świca od Weldzirza do ujścia do Dniestru wraz z do-
pływem Sukielem od Bolechowa do ujścia,
8) Solotwińska Bystrzyca od Solotwiny i Nadwórniańska
Bystrzyca od Zielonej do ich złączenia się a następnie połączona
Bystrzyca do ujścia do Dniestru,
9) Tanew od granicy monarchii z Rosyą do ujścia do
Sanu;

B. Przestrzenie rzek Dunajca, Wisłoki i Sanu, przylegające do dolnych części tych rzek, zostających w zarządzie państwa, na których obecnie regulacja jest w toku, mianowicie:

10) Dunajca od Zgłobic do Nowego Targu,

11) Wisłoki od Mielca do Żmigrodu,

12) Sanu od Składu solnego do Liska.

Przy regulacji części rzek pod B. wymienionych należy w szczególności mieć na oku użycie ich do żeglugi względnie spławu.

§. 3.

Całe koszty regulacji przestrzeni rzek oznaczonych w §. 2. będą, po wykonaniu potrzebnych robót przedwstępnych ustalone ostatecznie przez administrację państwa w porozumieniu z Wydziałem krajowym. W myśl dotychczas stosowanych zasad co do pieniężnych świadczeń kraju na koszty regulacji rzek w Galicyi (§. 5. ustęp 1. ustawy z 11. czerwca 1901 dz. p. p. l. 66.) przyczyni się kraj do kosztów regulacji przestrzeni rzek wymienionych w §. 2. pod A. 1. do włącznie 9, tudzież do niżej wymienionych części rzek, o których wzmianka w §. 2. pod B. t. j.:

przestrzeni Dunajca od Nowego Sącza do Nowego Targu, przestrzeni Wisłoki od Jasła do Żmigrodu,

przestrzeni Sanu od Sanoka do Liska, udziałem 40%, podczas gdy resztę, a więc 60% całych kosztów, względnie kosztów regulacji pozostałych części trzech rzek w §. 2. pod B. 10, 11, 12 wymienionych pokryje Skarb Państwa z zastrzeżeniem, że wydatek przypadający na czas po roku 1912 zostanie po myśli §. 9. ustawy z 11. czerwca 1901 Dz. p. p. l. 66. przyzwolony w drodze konstytucyjnej.

Datki konkurencyjne, do których właściciele przyległych nieruchomości lub pobliskich zakładów wodnych w myśl postanowień §. 51. krajowej ustawy wodnej z 14. marca 1875 D. u. i r. kr. l. 38. będą pociągnięci, względnie dochody z opłat, któreby w drodze ustawodawstwa krajowego na poszczególne dorzecza nałożono zamiast owych datków konkurencyjnych, użyte być mają na częściowe pokrycie datku, przypadającego na kraj, przy czem jednak datki konkurencyjne, albo opłaty nałożone na dorzecza, któreby przypadały na Państwo z tytułu administracji dróg, budowli wodnych i kolei, tudzież z tytułu posiadania nieruchomości, mają być uważane jako objęte wyżej wymienionym datkiem państwowym i nie można się świadczenia ich osobno domagać.

Na tych przestrzeniach trzech rzek, wymienionych w §. 2. pod B., które mają być regulowane wyłącznie kosztem państwa, przypadają także datki konkurencyjne (opłaty nałożone na dorzecza) państwu.

§. 4.

Celem pokrycia kosztów potrzebnych w czasie od r. 1904—1912 na regulację przestrzeni rzek, oznaczonych w §. 2., będzie utworzony fundusz budowy, do którego w tym okresie wpłynąć mają datki państwowe w ogólnej kwocie 19,398.600 K. z kredytu przeznaczonego na regulację rzek w §. 8. ustęp 3. ustawy z 11. czerwca 1901 dz. p. p. l. 66. i datki krajowe w ogólnej kwocie 6,962.400 K.

Rozdział tych datków na raty oraz terminy ich płatności w wymienionym okresie (1904—1912) ustanowione zostaną po za-

twierdzeniu ogólnego programu (§. 10.) i z uwzględnieniem prawdopodobnych potrzeb i postępu budowy, przez Administrację państwa w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 5.

Pokrycie datków na rzecz regulacji rzek omówionych w §. §. 1. i 2, które przypadają wedle §. 3. na fundusz krajowy po roku 1912, a mają i nadal wpływać do funduszu budowy, winno być w drodze ustawodawstwa krajowego w czasie właściwym zapewnione.

§. 6.

Fundusz budowy ponosi przez czas budowy także całe koszty zarządu i koszty utrzymania budowli, wykonać się mających, tudzież budowli regulacyjnych już istniejących w wymienionych przestrzeniach rzek.

§. 7.

Utrzymanie po upływie czasu budowy robót, wykonanych na wspólne koszty (§. 3) na przestrzeniach rzek wymienionych w §. 2. będzie zapewnione przez osobną ustawę krajową.

Utrzymanie przestrzeni Dunajca (od Zgłobic do Nowego Sącza), Wisłoki (od Mielca do Jasła) i Sanu (od Składu solnego do Sanoka), uporządkowanych wyłącznym kosztem państwa dla żeglugi względnie spławu, obejmie po upływie czasu budowy administracja państwa z zastrzeżeniem, że potrzebne fundusze zostaną przyzwolone w drodze konstytucyjnej.

§. 8.

Postanowienia o wszystkich zasadniczych technicznych i ekonomicznych sprawach, dotyczących regulacji, które są przedmiotem niniejszej ustawy, o ile te regulacje nie nastąpią na wyłączny koszt państwa (§. 3.), porucza się osobnej komisji pod przewodnictwem Namiestnika lub jego zastępcy, w której skład wejść mają:

a) po jednym członku mianowanym przez Ministerstwo spraw wewnętrznych i Ministerstwo handlu w porozumieniu z innemi interesowanemi Ministerstwami,

b) jeden administracyjny i jeden techniczny delegat Namiestnictwa,

c) jeden administracyjny i jeden techniczny delegat Wydziału krajowego,

d) po jednym delegacie obu towarzystw rolniczych we Lwowie i w Krakowie.

Dla każdego członka komisji ma być ustanowiony zastępca, który ma go w razie przeszkody zastąpić.

Komisya nie występuje na zewnątrz jako władza.

§. 9.

Przewodniczący komisji ma każdą jej uchwałę, którą uważa jako przekraczającą jej zakres działania lub jako sprzeczną z ważnymi względami publicznymi, przedłożyć Ministerstwu spraw wewnętrznych do rozstrzygnięcia.

Także i członkowie, wymienieni w §. 8. lit. a względnie ich zastępcy, żądać mogą takiego przedłożenia uchwał, które powzięto wbrew ich głosom. Z tego samego powodu żądać może tego Wydział krajowy na wniosek swoich delegatów.

§. 10.

C. k. Namiestnictwo opracuje ogólny program i obliczenie całych kosztów regulacji, które podda uchwale komisji, oznaczonej w §. 8., a następnie przedłoży c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych do zatwierdzenia w porozumieniu z innemi interesowanemi Ministerstwami.

W tym ogólnym programie ma być w szczególności ustanowione następstwo rozpoczęcia poszczególnych regulacji, oraz wynikający stąd rozdział, przeznaczonych na poszczególne regulacje w okresie od roku 1904—1912 funduszków.

§. 11.

Namiestnictwo opracuje na poszczególne regulacje z zastosowaniem się do ogólnego programu, generalne projekta i kosztorysy, które po poprzednim udzieleniu Wydziałowi krajowemu, będą poddane uchwale komisji, a następnie przedłożone Ministerstwu spraw wewnętrznych do zatwierdzenia.

Szczegółowe projekta opracować się mające na podstawie generalnych projektów zatwierdza komisja.

Koszta technicznych robót przedwstępnych ponosi fundusz budowy (§. 4.)

Dopóki fundusz ten nie zostanie utworzony, pokrywać będą te koszty państwo i kraj w stosunku i na rachunek ich datków do regulacji w myśl §. 3.

§. 12.

Program robót na każdy rok budowy, ułożony przez Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym, przy zastosowaniu się do ogólnego programu, zatwierdzonych generalnych projektów i rozporządzalnych środków, będzie poddany uchwale komisji regulacyjnej.

§. 13.

Wykonanie robót regulacyjnych i zarząd funduszem budowy (§. 4.) obejmuje Administracja państwa.

Szczegółowe o tem postanowienia i sposób wykonywania wpływu Wydziałowi krajowemu w tej mierze przysługującego, określi rozporządzenie wykonawcze, które wyda Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym po uzyskaniu zatwierdzenia przez interesowane Ministerstwa.

Rozporządzenie wykonawcze zawierać ma także szczegółowy regulamin czynności dla komisji regulacyjnej.

§. 14.

O ileby regulowanie którejkolwiek z rzek wymienionych w §. 2. pod A) i B) w górnym biegu powyżej zakreszonych tam granic, względnie zabudowanie tych wód w okolicy źródeł, tudzież regulowanie względnie zabudowanie poszczególnych dopływów rzek wymienionych w §. 2. pod A) i B) okazać się miało konieczne, należy postarać się o to w drodze osobnych ustaw krajowych z zastosowaniem postanowień ustawy z dnia 30. czerwca 1884. Dz. p. p. L. 116.

§. 15.

Jeżeli przy sposobności regulacyj objętych niniejszą ustawą okaże się potrzeba robót w celu nieszkodliwego odwrócenia wód górskich według ustawy z dnia 30 czerwca 1884, Dziennik p. p. L. 117., natenczas Komisya złożona wedle §. 8. niniejszej ustawy krajowej, spełniać będzie zarazem czynności komisji krajowej po myśli §. 23. powołanej ustawy państwowej, jednak z zastrzeżeniem uzupełnienia się wedle §. 24. tejże ustawy delegatem c. k. Ministerstwa kolejowego.

C. k. Minister rolnictwa jest uprawniony delegować także w takim razie osobnego zastępcę Ministerstwa rolnictwa do komisji z prawem, przysługującym wedle §. 9. ustęp 2. zastępcom ministeryalnym.

Do urzędowych czynności komisji powołać oprócz tego należy zastępcę c. k. techniczno-lasowej sekcji dla zabudowania potoków górskich, sekcya samborska.

§. 16.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Moim Ministrom spraw wewnętrznych, skarbu, handlu i rolnictwa.

II. Komisya wodna przedstawia Sejmowi następujące rezolucye.

Sejm wzywa c. k. Rząd:

1) ażeby jak najrychlej przystąpił do przeprowadzenia regulacyi rzeki Prutu od Kołomyji do granicy bukowińskiej, która wedle wyjaśnień c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych do preliminarzy państwowych na lata 1899, 1900 i 1901 ma być objętą pod pieczę państwa, a na którą wstawiono już do budżetów państwowych w tych trzech latach dotacyą po 50.00 koron, razem 150.000 koron.

2) A) ażeby w myśl programowej uchwały Sejmu z dnia 13-go lutego 1894, tudzież postanowienia ustępu drugiego §. 5. ustawy z d. 11-go czerwca 1901. Dz. p. p. Nr. 66. przedłożył jak najrychlej Sejmowi projekt ustawy mającej na celu przeprowadzenie systematycznej regulacyi:

a) Prutu powyżej Kołomyi;

b) Czeremosza;

c) Ropy i Jasiółki (dopływów Wisłoki);

B) Ażeby przedłożył jak najrychlej Sejmowi projekty ustaw mających na celu przeprowadzenie systematycznej regulacyi górnego Dniestru powyżej Kornalowiec;

3) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby z całą energią i jak najprędzej przedsięwziął kroki w celu umożliwienia dalszych robót około zabudowań potoków górskich;

4) Sejm wzywa c. k. Rząd, by się postarał w jak najbliższym czasie o znaczne podniesienie rocznej dotacyi państwowego funduszu melioracyjnego;

5) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby rozszerzył zakres działania władz krajowych w zakresie budowy wodnych;

6) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby corocznie przedkładał Sejmowi sprawozdania krajowej komisji dla regulacyi rzek.

7) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby dla wykonania robót regulacyjnych wydatnie pomnożył liczbę sił technicznych w Namiestnictwie, upoważniając Namiestnika do mianowania tych sił technicznych wszystkich stopni, tudzież do przyjmowania techników za kontraktem.

8) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby

a) na Politechnice lwowskiej utworzył osobny Wydział hydrotechniczny;

b) ażeby rozszerzył budynki Politechniki we Lwowie w mierze wystarczającej na dostateczne pomieszczenie coraz wzmagającej się liczby słuchaczy.

9) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wyznaczył odpowiedni fundusz na zawodowe kształcenie większej liczby techników do budowy wodnych, a mianowicie aby wyznaczył stosowną ilość stypendyów dla słuchaczy szkoły politechnicznej, jak niemniej odpowiednią dotacyą dla inżynierów w celu ułatwienia im specjalnego kształcenia się do służby przy budowlach wodnych.

Lwów, 28 czerwca 1901.

Przewodniczący:
Gorayski.

Sprawozdawca:
Kozłowski.